

RESUMÉ

Pojetí rozhodčí smlouvy ze srovnávacího hlediska

Předmětem předkládané práce je podrobný rozbor problematiky rozhodčí smlouvy z pohledu mezinárodních úmluv, jimiž jsou Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů („Newyorská úmluva“) a Evropská úmluva o obchodní arbitráži („Evropská úmluva“), z pohledu Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži („Vzorový zákon“) a z hlediska české a německé právní úpravy. Práce se zabývá veškerými aspekty rozhodčí smlouvy, které posuzuje z hlediska věcných norem. Kolizní úpravu rozhodčí smlouvy zmiňuje jen tehdy, pokud je to vhodné pro doplnění výkladu příslušné problematiky.

Jednotlivé kapitoly se věnují pojmu a základní charakteristice rozhodčí smlouvy, jejím formálním a materiálním náležitostem, účinkům a rozsahu rozhodčí smlouvy a jejímu zániku. Zvláštní pozornost je věnována rozhodčím smlouvám pro spory ze spotřebitelských smluv, jejichž úprava byla v českém právu po dlouhou dobu hodnocena jako nedostatečná a výrazně přispěla k dosud nejrozsáhlejší novele zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů („ZRŘ“).

První kapitola překládané práce je věnována základní charakteristice rozhodčí smlouvy. Zabývá se jejím vymezením, jednotlivými typy rozhodčí smlouvy a doktrínou autonomie rozhodčí smlouvy.

Následující kapitola pojednává o právní povaze rozhodčí smlouvy z hlediska vybraných právních úprav a právní teorie. Po podrobném rozboru jednotlivých koncepcí rozhodčí smlouvy dochází k závěru, že zatímco v české právní vědě lze za převažující patrně označit koncepci smíšenou, německá právní teorie se jednoznačně přiklání k procesní koncepci. Rozhodčí praxi však jednotlivá koncepční pojetí rozhodčí smlouvy příliš neovlivňují. Pro srovnání se předmětná kapitola rovněž krátce věnuje pojetí rozhodčí smlouvy z hlediska angloamerické právní vědy, která se v tomto ohledu jednoznačně přiklonila k hmotněprávní koncepci.

Třetí kapitola rozebírá problematiku stran rozhodčí smlouvy. Podrobně se zabývá tím, kdo a za jakých podmínek může být stranou rozhodčí smlouvy. Zkoumá přitom, zda je z hlediska jednotlivých právních úprav pro uzavření rozhodčí smlouvy rozhodující hmotněprávní

způsobilost k právním úkonům či procesní způsobilost. V tomto ohledu navazuje na předchozí kapitulu věnovanou problematice právní povahy rozhodčí smlouvy. Třetí kapitola se rovněž zabývá omezeními právních subjektů při uzavírání rozhodčí smlouvy a problematikou plné moci pro uzavření rozhodčí smlouvy.

Ve čtvrté kapitole se práce detailně věnuje problematice arbitrability sporu, která je v oblasti rozhodčího řízení klíčovou. V souvislosti s úpravou obsaženou v mezinárodních úmluvách a Vzorovém zákoně je krátce zmíněna kolizní úprava rozhodčí smlouvy, již se práce jinak nevěnuje. Další výklad se soustřeďuje již jen na věcnou úpravu přípustnosti sporu k řešení v rozhodčím řízení. Úvodem se předmětná kapitola krátce zabývá úpravou arbitrability sporu v zahraničních úpravách a aktuálními trendy v této oblasti, jimiž je postupné rozšiřování okruhu arbitrabilních sporů a s tím související tzv. doktrína druhého pohledu.

Stěžejním tématem čtvrté kapitoly je úprava arbitrability sporu z hlediska českého a německého práva, která se od sebe při stanovení kritérií pro arbitrabilitu sporu výrazně odlišují. Zatímco české právo stále trvá na tradičním pojetí arbitrability sporu a projednání sporu v rozhodčím řízení umožňuje jen tehdy, pokud se jedná o majetkový spor, k jehož projednání je dána pravomoc soudu v občanském soudním řízení a o předmětu tohoto sporu lze uzavřít smír, německé právo se přiklonilo k arbitrabilitě veškerých majetkových sporů rozhodovaných soudy. Současná právní úprava byla v tomto ohledu inspirována švýcarským právem. Desátá kniha ZPO, která rozhodčí řízení v SRN upravuje, dále připouští i arbitrabilitu nemajetkových sporů, o nichž lze uzavřít smír, a v určitém rozsahu i arbitrabilitu veřejnoprávních sporů rozhodovaných ve správním soudnictví.

Na první pohled je zřejmé, že okruh arbitrabilních sporů v německém právu je v porovnání s českým právem výrazně širší. Jedinou výjimkou v tomto směru je arbitrabilita určitých sporů podle zák. č. 127/2005, Sb. o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), k jejichž projednání je jinak dána pravomoc správního orgánu. Německé právo žádný případ, kdy lze v rozhodčím řízení projednat i spory rozhodované správními orgány, neupravuje. Čtvrtá kapitola dále rozebírá jednotlivé druhy sporů, jejichž arbitrabilita je podle dané právní úpravy pokládána za spornou. Analýza v tomto směru potvrzuje závěr, že pojetí arbitrability je z hlediska českého práva výrazně užší než z pohledu německé právní úpravy.

Pátá kapitola práce pojednává o problematice formy rozhodčí smlouvy uzavírané pro jiné než spotřebitelské spory. V porovnání s ostatními kapitolami se tato část intenzivněji zabývá mezinárodními úmluvami, neboť Newyorská i Evropská úmluva upravují formu rozhodčí smlouvy přímými normami. Pro doplnění výkladu práce odkazuje na řadu zahraničních rozhodnutí k článku II Newyorské úmluvy.

Úprava formy rozhodčí smlouvy byla v obou porovnávaných právních úpravách inspirována Vzorovým zákonem, v řadě aspektů ji však doplňují normy vnitrostátního původu. Česká úprava formy rozhodčí smlouvy vychází do značné míry z předešlé úpravy obsažené v zák. č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů („ZRŘMS“). V souladu s touto předlohou umožňuje kromě písemného přijetí návrhu na uzavření rozhodčí smlouvy uzavřít rozhodčí smlouvu i konkludentně, je-li rozhodčí smlouva součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní. V souvislosti s úpravou formy rozhodčí smlouvy podle českého práva se práce podrobně věnuje problematice rozhodčí smlouvy uzavírané běžnou elektronickou komunikací, jejíž platnost je přinejmenším sporná.

Úprava formy rozhodčí smlouvy obsažená v desáté knize ZPO do značné míry odpovídá příslušným ustanovením Vzorového zákona. Úpravu dále doplňují ustanovení převzatá z předchozí právní úpravy rozhodčího řízení, podle nichž lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít i mlčky, pokud v tomto ohledu existuje odpovídající obchodní zvyklost.

Šestá kapitola se zabývá procesem uzavírání rozhodčí smlouvy, přičemž se zejména soustředí na rozbor problematiky rozhodčí doložky obsažené v obchodních podmínkách či jiném dokumentu, na který smlouva hlavní odkazuje. Tuto problematiku popisuje nejen z hlediska národních právních úprav, nýbrž i z pohledu mezinárodních úmluv. V rámci výkladu věnovanému německé právní úpravě se rovněž krátce věnuje úpravě vycházející z rozhodčí praxe, podle níž lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít i vydáním náložného listu, je-li v něm rozhodčí doložka výslovně zmíněna.

V následující kapitole se práce věnuje účinkům rozhodčí smlouvy. V rámci této části je rovněž značná pozornost věnována problematice účinků rozhodčí smlouvy z pohledu mezinárodních úmluv, neboť právě mezinárodní uznání procesních účinků rozhodčí smlouvy je pro řešení sporů z mezinárodního obchodu v rozhodčím řízení zcela nezbytné. Nemenší pozornost je věnována i procesním účinkům rozhodčí smlouvy z pohledu porovnávaných právních úprav. V rámci jednotlivých podkapitol věnovaných národním právním úpravám se

práce rovněž zabývá hmotněprávními účinky rozhodčí smlouvy, jejichž existence není na rozdíl od jejich procesních účinků všeobecně přijímána. Pojednání o účincích rozhodčí smlouvy je pro úplnost doplněno o krátký výklad hmotněprávních účinků rozhodčí smlouvy z pohledu angloamerické právní vědy.

Osmá kapitola je věnována subjektivnímu a objektivnímu rozsahu rozhodčí smlouvy. Největší pozornost je věnována problematice právního nástupnictví z hlediska porovnávání právních úprav. Z hlediska věcného rozsahu rozhodčí smlouvy se práce podrobně zabývá problematikou námitky započtení a protižaloby, pokud jimi uplatněné nároky nejsou podřízené rozhodčí smlouvě.

Následující kapitola pojednává o zániku rozhodčí smlouvy. Na zánik rozhodčí smlouvy přitom pohlíží z hlediska procesního i hmotného práva. V rámci příslušných podkapitol se zamýšlí především nad tím, které způsoby zániku závazku lze na rozhodčí smlouvu přiměřeně aplikovat a které nikoliv.

Desátá kapitola se vymyká dosavadní systematice práce, neboť pojednává o veškerých aspektech rozhodčích smluv pro spotřebitelské spory. Úvodem této kapitoly je rozebrána komunitární právní úprava týkající se rozhodčího řízení. Následující části se již věnují úpravě rozhodčí smlouvy z pohledu národních právních úprav, přičemž je podrobně popsána především současná i předchozí česká právní úprava rozhodčí smlouvy uzavírané spotřebiteli. Výklad je doplněn detailním rozbořem relevantní judikatury.

Závěrečná část předkládané práce obsahuje komplexní zhodnocení obou sledovaných úprav, upozorňuje na jejich nedostatky a v některých ohledech na nesoulad s mezinárodní úpravou. Ohledně podrobných závěrů týkajících se jednotlivých aspektů rozhodčí smlouvy lze odkázat na dílčí závěry, které jsou součástí jednotlivých kapitol.

Na základě analýzy jednotlivých aspektů rozhodčí smlouvy dospěla práce k závěru, že obě právní úpravy poskytují poměrně vhodný právní rámec pro uzavírání a existenci rozhodčí smlouvy. Německou právní úpravu je však nepochybně třeba pokládat za zdařilejší a lépe odpovídající současným vývojovým směrům v oblasti rozhodčího řízení. Těmito trendy jsou především liberalizace formálních náležitostí rozhodčí smlouvy, rozšiřování okruhu arbitrabilních sporů při současném zachování kontroly nad vydanými rozhodčími nálezy prostřednictvím institutů zrušení rozhodčího nálezu a odmítnutí jeho výkonu pro rozpor

s veřejným pořádkem, který lze aplikovat i na domácí rozhodčí nálezy, a důsledná ochrana slabších účastníků právních vztahů, k nimž kromě spotřebitelů patří i zaměstnanci a nájemci prostor určených k trvalému bydlení.

Novelizaci současné české úpravy však práce nepokládá za nezbytně nutnou. Poté, kdy byl odstraněn její nejvýznamnější nedostatek, jímž byla neuspokojivá úprava rozhodčího řízení pro spory ze spotřebitelských smluv, lze českou právní úpravu rozhodčího řízení považovat za dostačující a její dílčí nejasnosti napravit výkladem a rozhodovací praxí. V tomto ohledu je třeba především upozornit na problematiku rozhodčí smlouvy uzavírané elektronickými komunikačními prostředky, neboť přestože v právní teorii i rozhodčí praxi výrazně převažuje názor, že rozhodčí smlouva uzavřená prostou elektronickou komunikací je platná, správný závěr je zcela opačný.